

Екзарх Стефан под „грижите“ на Държавна сигурност

Написано от Христо Христов
Неделя, 25 Октомври 2015 11:14

На 24 ноември 1948 г. под конвой българският екзарх Стефан е откаран в с. Баня, Карловско, където му е забранено да напуска селото, да се занимава с църковна дейност и да извършва богослужение.

Заради огромното му влияние в обществото комунистическият режим, наложен от Кремъл в България, се бои да ликвидира обичаята от народа проповедник и това е причината да го постави в пълна изолация далеч от София, където той е и митрополит. За да изчезне и бъде забравен напълно Вълко Червенков се разпорежда екзарх Стефан да бъде поставен под „непрекъснатите грижи“ на Държавна сигурност.

Тази заповед тя изпълнява безпрекословно, като го контролира напълно чрез разработката под псевдонима „ОБЛАК“. Изглежда, че дори и отстранен от църковния и обществен живот комунистическата власт е продължава да се опасява изключителната фигура на екзарха да не я засенчи.

Девет години по-късно, през 1957 г., 79-годишният висш духовник, който се осмелява да се противопостави на подчиняването на Българската православна църква на режима и заради това е изпратен в изгнание, почива. Тялото му е погребано в църквата на Бачковския манастир, а на опелото присъстват патриарх Кирил, членове на Светия Синод. Стеклите се миряни пък показват, че не са забравили своя духовед водач въпреки последните 9 години от пълната му изолация от обществото.

„Погребението на еп. Стефан протече като на обикновен гражданин, нямаше това, което може да се очаква”, е записано в едно от агентурните донесения, с които

Екзарх Стефан под „грижите” на Държавна сигурност

Написано от Христо Христов
Неделя, 25 Октомври 2015 11:14

изпратените от Държавна сигурност в Бачковския манастир агенти информират репресивния апарат на комунистическата партия как е протекло погребението.

Това донесение, както и цялата дейност на ДС по изолирането и контролирането на екзарх Стефан, стават известни благодарение на запазената в архивите на Държавна сигурност разработка „ОБЛАК”.

Именно този архивен масив става основата за написването на книгата „Екзарх Стефан под „грижите” на Държавна сигурност” от богослова Дилян Николчев, която е едно от новите заглавия на книжния пазар в България. Представям ви я тази неделя в [електронната библиотека](#)

на
desebg.com

Авторът ѝ Дилян Николчев е доцент д-р, преподавател по Църковно право и Устройство и управление на Българската православна църква в Богословския факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски”.

Той е добре познат със своята активна гражданска позиция и със стремежа за отърсване на БПЦ и академичните среди от огромното влияние на Държавна сигурност. Сайтът **desebg.com** е публикувал разговор с него след обявяването на агентите на репресивния апарат на БКП в Светия Синод ([ВИЖ ИНТЕРВЮТО С ДОЦ. ДИЛЯН НИКОЛЧЕВ – ТУК](#)).

Той е един от инициаторите и организаторите на проведената в края на 2011 г. в Богословския факултет към Софийския университет „Св. Климент Охридски” конференция „Дейността на Държавна сигурност и Българската православна църква по време на комунизма”. Част от докладите бяха публикувани впоследствие в сп. „Богословска мисъл”, в чиято редакционна колегия доц. Николчев фигурира ([ВИЖ ПОВЕЧЕ ЗА ТОВА ИЗДАНИЕ – ТУК](#)).

Екзарх Стефан под „грижите” на Държавна сигурност

Написано от Христо Христов
Неделя, 25 Октомври 2015 11:14

Лично от около две години знам, че Дилян Николчев работи върху темата за екзарх Стефан и Държавна сигурност и го очаквах с нетърпение. Затова с удовлетворение се радвам, че той не само е успял да завърши своя труд, но и да го издаде, като по този начин го е направил достояние до по-широката публика, която се интересува от различните аспекти на влиянието на тоталитарния комунистически режим и неговия репресивен апарат върху обществото.

В случая Николчев разгръща една малко позната страница от първите години на режима на БКП, където засяга именно отношението на режима към Българската православна църква. Не е никак случайно, че автор на предговора към книгата е на историка д-р Момчил Методиев, автор на цялостното изследване [„Между вярата и компромиса”](#) –

Българската православна църква и комунистическата държава (1944-1989).

Той много точно посочва, че 1948 г., когато екзарх Стефан е принуден от режима да се оттегли след съпротивата му църквата да бъде политизирана, за България е годината на Оруеловата „1984”, защото е сложен край на парламентарната демокрация и България е превърната в сателит на СССР.

Тази година – 1948 – заема централно място в изследването на Дилян Николчев. „Причината е, че през 1948 г. българското общество е вече различно”, подчертава в предговора Момчил Методиев. По думите му Синодът съществува, но хората, които са подкрепяли митрополитите в него, ги няма. „След като елитът на страната е избит или осъден от „народния съд”, средната класа е унищожена със законите за национализацията. Архиереите могат да се борят за своите позиции, но няма кой да ги подкрепи. В битката си с държавата те са оставени сами. Контролирани и „агентурно обезпечени”. Символ на този контрол е Държавна сигурност”, отбелязва историкът Методиев.

Разбира се, книгата „Екзарх Стефан под „грижите” на Държавна сигурност”, не започва с 1948 г., когато е най-тежкият момент в живота на екзарх Стефан – неговото отстраняване.

Авторът Дилян Николчев се е постарал да представи един подробен и плътен образ на българския духовник, като проследява неговия живот от раждането му през 1878 г. в Широка Лъка под светското име Стоян Попгеоргиев Шоков.

Завършил Духовна семинария в Самоков и Духовна академия в Киев, след завръщането си става учител в Пловдив, а от 1910 г., след като приема монашество, е изпратен за протосингел в Българската екзархия в Цариград. Специализира в Швейцария (1915-1919). Ръкоположен е за епископ Маркианополски (1921), а през следващата година е назначен за софийски митрополит до 1945 г., когато е избран за български екзарх.

В един от първите отзиви за книгата проф. Гълъбина Петрова е посочила, че в това цялостно изследване „много подробно се разглежда личния живот на екзарх Стефан – от ранно детство до смъртта му, в тясно единство с цялостната му църковна и обществена дейност”.

Темата за живота и делото на този значим за българската история висш духовник се свързва с навършването на 135 години от рождението на екзарх Стефан през 2013 г., а през настоящата 2015 г. се отбелязват 70 години от избора му за Екзарх Български.

Самият автор подчертава, че след приемането на закона за досиетата през 2006 г. пред изследователите се е открила широка възможност да проучват тайните на недалечното

Екзарх Стефан под „грижите” на Държавна сигурност

Написано от Христо Христов
Неделя, 25 Октомври 2015 11:14

комунистическо минало.

„Проследяването на живота и дейността на екзарх Стефан през призмата на архивите на ДС е на практика проследяване на историята на БПЦ и отношенията ѝ с държавните власти през един дълъг период от време от началото на миналия век до годината на неговата смърт (1957)”, отбелязва Дилан Николчев в увода към книгата си.

Той е убеден, че необходимостта от разглеждане на темата е продиктувана от колебанията на част от българското общество, в частност и от академичната общност, по отношение на оценката на действията и същността на комунистическите тайни служби. А също така и от нуждата от прочит на миналото на БПЦ през призмата на архивите на ДС и необходимостта от извеждане на изводи и поуки за днешното ѝ състояние.

Онова, което ми направи впечатление е, че авторът е работил прецизно и добросъвестно с архивните документи без да търси сензации, като паралелно с това е структурирал изследването си така, че по облекчава читателя заедно с навременните бележки под линия и ползването на различни източници.

Историкът доц. Михаил Груев, председател на Държавна агенция „Архиви”, подчертава, че „най-ценното в изследването е липсата на предварителна теза и най-вече на предубеденост. Авторът оставя фактите и документите да го водят, излага добросъвестно противоречията между тях”.

Книгата, която горещо ви препоръчвам, е отпечатана с подкрепата на Дирекция „Вероизповедания” към Министерския съвет.

***Дилан Николчев, „Екзарх Стефан под „грижите” на Държавна сигурност”,
Военно издателство ЕООД, 2015 г., 463 страници.***